

The Abraham Arbesfeld
Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

*Divrei Sofrim:
The Interface
Between
D'orayta and
D'rabanan*

Rabbi Michael Rosensweig
יח' חשוון תשס"ט • November 16, 2008

(1) תלמוד בבלי – מס' קדושין (ב.)

מתני'. האשה נקנית בשלש דרכים, וקונה את עצמה בשתי דרכים. נקנית בכסף, בשטר, ובביאה...
גמ'. האשה נקנית. מאי שנא הכא דתני האשה נקנית, ומ"ש התם דתני האיש מקדש? משום דקא בעי למיתני כסף, וכסף מנ"ל?
גמר קיחה קיחה משדה עפרון, כתיב הכא: (דברים כב) כי יקח איש אשה, וכתיב התם: (בראשית כג) נתתי כסף השרה קח
ממני, וקיחה איקרי קנין, דכתיב: (בראשית כה) השרה אשר קנה אברהם, אי נמי: (ירמיהו לב) שדות בכסף יקנו, תני האשה
נקנית. וניתני התם האיש קונה! מעיקרא תני לישנא דאורייתא, ולבסוף תני לישנא דרבנן.

(2) שם (ט)

ובביאה. מנא לן? אמר ר' אבהו א"ר יוחנן, דאמר קרא: (דברים כב) בעולת בעל, מלמד, שנעשה לה בעל על ידי בעילה. א"ל
ר' זירא לר' אבהו, ואמרי לה ר"ל לרבי יוחנן כעורה זו? ששנה רבי: (דברים כד) ובעלה - מלמד שנקנית בביאה! אי מהתם,
הוה אמינא עד דמקדש והדר בעיל, קמ"ל. מתקיף לה ר' אבא בר ממל: אם כן, נערה המאורסה דאמר רחמנא בסקילה, היכי
משכחת לה? אי דאקדיש והדר בעיל, בעולה היא, אי דאקדיש ולא בעיל, לאו כלום הוא! אמרו רבנן קמיה דאביי: משכחת
לה, כגון שבא עליה ארוס שלא כדרכה. א"ל אביי: עד כאן לא פליגי רבי ורבנן - אלא באחר, אבל בעל, דברי הכל אם בא עליה
שלא כדרכה - עשאה בעולה. מאי היא? דתניא: באו עליה 'אנשים ועדיין היא בתולה - כולן בסקילה; רבי אומר, אומר אני:
הראשון בסקילה, וכולן בחנק. אמר רב נחמן בר יצחק: משכחת לה כגון שקדשה בשטר, הואיל וגומר ומוציא - גומר ומכניס.
ור' יוחנן, האי ובעלה מאי עביד ליה? ההוא מיבעי ליה: זו נקנית בביאה, ואין אמה העבריה נקנית בביאה, ס"ד אמינא תיתי
בק"ו מיבמה: ומה יבמה שאין נקנית בכסף - נקנית בביאה, זו שנקנית בכסף - אינו דין שנקנית בביאה. מה ליבמה שכן זקוקה
ועומדת! ס"ד אמינא, הואיל וכתב (שמות כא) אם אחרת יקח לו, הקישה הכתוב לאחרת, מה אחרת מיקניא בביאה, אף אמה
העבריה מיקניא בביאה, קמ"ל. ורבי האי סברא מנא ליה? א"כ, לכתוב רחמנא ובעל, מאי ובעלה? שמע מינה תרתי. ולרבא
דאמר, בר אהינא אסברה לי: (דברים כד) כי יקח איש אשה ובעלה - קידושין המסורין לביאה הוו קידושין, קידושין שאין
מסורין לביאה לא הוו קידושין, מאי איכא למימר? אם כן, נכתוב קרא או בעלה, מאי ובעלה? שמע מינה כולהו. ורבי, האי
בעולת בעל מאי עביד ליה? האי מיבעי ליה: בעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה, ואין אחר עושה אותה בעולה שלא כדרכה.
ומי אית ליה לרבי האי סברא? והתניא: באו עליה 'אנשים ועדיין היא בתולה - כולם בסקילה; רבי אומר, אומר אני: הראשון
בסקילה, וכולם בחנק!

(3) תלמוד בבלי – מס' כתובות (ג.)

ומי איכא מידי, דמדאורייתא לא להוי גט, ומשום צנועות ומשום פרוצות שרינן אשת איש לעלמא? אין, כל דמקדש אדעתא
דרבנן מקדש, ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה. אמר ליה רבינא לרב אשי: תינח קדיש בכספא, קדיש בביאה מאי איכא למימר?
שויהו רבנן לבעילתו בעילת זנות.

(4) רש"י (שם)

שויהו רבנן לבעילתו - למפרע על ידי גט שהוא מדבריהם בעילת זנות ויש בהן כח לעשות כן שהרי הוא תלה בהן, שמעתי כל
רבתי מפרשים דקדיש בכספא דקידושי דרבנן נינהו ואי אפשר לומר כן חדא דגזירה שוה היא קיחה קיחה משדה עפרון
(קידושין דף ב) וכל הלמד מגזירה שוה כמו שכתוב מפורש הוא לכל דבר ועוד אי דרבנן נינהו היאך סוקלין על ידו ומביאין
חולין לעזרה על שגגתן וסוף סוף כי קא משנינן שויהו רבנן לבעילתו בעילת זנות על כרחך צריך אתה לפרש כמו שפירשתי
שהקידושין נעקרין מעיקרן ולא מכאן ולהבא והמפרש לומר שויהו רבנן לכל מקדשי בביאה בעילת זנות טעות גמור הוא ובא
להתיר אשת איש המתקדשת בביאה בלא גט מן הטעם הזה ולא מצינו זאת בהתלמוד.

(5) רבינו גרשם – בבא בתרא (מח:)

התינח דקדיש בכספא. דהיינו קדושין דרבנן משום הכי מצי לאפקועי רבנן מדרבנן. אבל קדיש בביאה בעל רחה. דביאה היינו
קדושי דאורייתא והיא בעולת בעל מאי איכא למימר: אמר ליה. אפי' הכי לא הוויין קדושיה קדושין משום דשויהו רבנן למאן
דקדיש בביאה לבעילתו בעילת זנות דחוצפא קא עביד הואיל דתקינן קדושי כספא מצי לאפקועי קדושי ביאה:

(6) רמב"ם – הל' אישות (א:ב)

וליקוחין אלו מצות עשה של תורה הם, ובאחד משלשה דברים האשה נקנית, בכסף או בשטר או בביאה, בביאה ובשטר מן
התורה ובכסף מדברי סופרים, וליקוחין אלו הן הנקראין קידושין או אירוסין בכל מקום, ואשה שנקנית באחד משלשה דברים
אלו היא הנקראת מקודשת או מאורסת. [השגת הראב"ד/ בביאה ובשטר מן התורה ובכסף מדברי סופרים. א"א זה שבוש
ופרוש משובש הטעהו.]

(7) שם (ג:כ-כא)

הלכה כ: המקדש בביאה הרי אלו קידושי תורה, וכן בשטר מתקדשת בו מן התורה, כשם שגומר ומגרש שנאמר (דברים כ"ד)
וכתב לה ספר כריתות כך גומר ומכניס, אבל הכסף מדברי סופרים (וכן דין הכסף דין תורה ופירושו מדברי סופרים) שנאמר כי
יקח איש אשה ואמרו חכמים לקוחים אלו יהיו בכסף שנאמר (בראשית כ"ג) נתתי כסף השרה קח ממני. [השגת הראב"ד/

ואמרו חכמים לקוחין יהיו בכסף. א"א אין פרצה גדולה מזו ופי' משובש ששמעו בתינוח דקדש בכספא (כתובות ג' וש"נ) הוא הטעהו בזה ועם כל זה לא היה לו לטעות ולא היה לו לכתוב.

הלכה כא: אע"פ שעיקר הדברים כן הוא נהגו כל ישראל לקדש בכסף או בשוה כסף, וכן אם רצה לקדש בשטר מקדש, אבל אין מקדשין בביאה לכתחלה ואם קידש בביאה מכין אותו מכת מרדות כדי שלא יהיו ישראל פרוצים בדבר זה אע"פ שקידושיו קידושין גמורין.

8) ספר המצוות (עשה ריג')

והמצוה הרי"ג היא שצונו לבעול בקדושין ולתת דבר ביד האשה או בשטר או בביאה. וזו היא מצות קדושין. והרמז עליו אמרו (תצא כד) כי יקח איש אשה ובעלה וגו', הורה שהוא יקנה בבעילה (קדושין ד ב). ואמר (שם) ויצאה והיתה וכמו שהיציאה בשטר כן ההויה בשטר (שם ה א). וכן למדנו (שם ג ב) שהיא נקנית בכסף מאמרו באמה עבריה (ר"פ משפטי) אין כסף, אמרו אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומנו אב. אבל קדושין דאורייתא אמנם הם מבוארים בביאה כמו שהתבאר במקומות מכתובות (ג א) וקדושין ונדה (מתני' מד ב). וכבר התבאר משפטי מצוה זו בשלמות במסכת המחברת לזה רוצה לומר מסכת קדושין. ובבבאור אמרו (קדושין ט א) קדושי ביאה שהם דאורייתא. הנה כבר התבאר שמצות קדושין דאורייתא:

9) פירוש המשניות להרמב"ם – מס' קדושין (א:א)

[א] דרך, אפשרי בו לשון זכר ולשון נקבה אמר ה' את הדרך ילכו בה. ואמרו האשה נקנת ולא אמר האיך קונה, ללמדנו שאינה נקנת ונעשת אשת איש אלא ברצונה, אבל אם קדשה על כרחא אינה מקודשת. ולמדנו שהיא מתקדשת בכסף ממה שני' כי יקח איש אשה ואמר בעפרון נתתי כסף השדה קח ממני גמר קיחה קיחה. והקדושין בשטר, הוא שיכתוב לה על איזה דבר שישודמן ואפילו על חתיכה של חרס או על עלה של צמח הרי את מקודשת לי או מאורשת לי או כל מה שמשמעו ענין זה. ויהיה זה לשמה ומדעתה. ויתן לה אותו הדבר הכתוב בפני שני עדים. והרמז לכך אמרו ויצאה והיתה מקישה הויה ליציאה מה יציאה בשטר כמו שני' בכתוב וכתב לה ספר כריתות וכו' אף הויה בשטר. וסדר הקדושין בביאה שיתחד עמה בפני עדים לשם קדושין, ואין קדושין יותר מבוארים מאלה וזה הוא שנתפרש בתורה שני' ובא אליה ובעלה בביאה תעשה בעולת בעל. אלא שהמקדש בביאה או בלי שדוכין מוקדמין יש לדיין להכותם מלקות מדרבנן שלא יתפקרו בני אדם אע"פ שהקדושין קיימין וכונס את אשתו. ומשקל הדינר תשעים וששה גרגרי שעורים מן הכסף. ואיסר, רבע המעה. והדינר, שש מעין. נמצא משקל האיסר ארבעה גרגרים. ופרוטה חצי גרגר מכסף. וכיון שאמר האשה נקנת אמר גם היבמה נקנת וראוי היה שיאמר היבם קונה לפי שכלל הוא אצלינו שהכופה את יבמתו ובא עליה שלא ברצונה קנאה כמו שנתבאר בתחלת הששי דיבמות.

10) שו"ת רב אברהם בן הרמב"ם (סי' מד')

שאלה ילמדנו רבנו למה לא נזכר שמעון עם השבטים בפרשת וזאת הברכה (דברים ל"ג ו' וכו'). יורנו אדוננו ושכרו כפול. תשובה אדוננו משה עליו השלום הלך בברכה אחרי תכלית הברכה אשר קדמה מאת יעקב ע"ה בפרשת ויחי יעקב ויעקב ע"ה לא ברך לא שמעון ולא לוי אלא תאר מצבם וגנה אותם גם כן (בראשית מ"ט ה') ומשום כך לא ברך משה ע"ה שמעון מפורש + כפירוש השני של הראב"ע דברים ל"ג ו': או הלך (משה) על דרך יעקב שלא ברך שמעון ולוי. + ויש אומרים + סיפרו וזאת הברכה (ד"ו רמ"ב): ד"א וזאת ליהודה מלמד שנתפלל משה על שבטו של שמעון וכו', וכן בתרגום יונתן שם: ודא ברכתא לשבטא דיהודה וזווג בחולקיה ובברכתיה לשמעון אחויה + שהוא רמז אליו בברכת יהודה באמרו (דברים ל"ג ז') שמע יי' קול יהודה, כונתם לתיבת שמע + רמז לשמו של שמעון. + וברך לוי אף כי יעקב לא ברך אותו, מפני שהיה ראוי לכך לפי מה שפעל במעשה העגל + עי' ספרי שם (עמ' רמ"ג): לוי פרע מה שלוה במדבר שני' ויאספו אליו כל בני לוי, ועי' רש"י דברים ל"ג ט' + ככתוב בתורה + שמות ל"ב כ"ט + ולתת עליכם היום ברכה. וכתב אברהם ביר' משה זצ"ל.

11) רמב"ן – השגות על סה"מ (שרש ב')

והנה ראינו לו לרב שכתב בספר נשים בתחלת הלכות אישות האשה נקנית בכסף או בשטר או בביאה בביאה ובשטר מן התורה ובכסף מדברי סופרים. ומן הענין הזה שכתב בכאן יצא לו שאע"פ שמצא בגמרא (קדושין ב א, ד ב) בכסף מנא לן ומייתו לה כי יקח אין קיחה אלא בכסף וכן הוא אומר נתתי כסף השדה קח ממני גזר הרב שהוא מן הדברים הנדרשים בהקש שהם אצלו מדברי סופרים. וכבר מצאתי לו תשובת שאלה (מהדורתנו סי' עא) ששאלו ממנו ז"ל מפני מה אמרת קידושי ביאה ושטר דאורייתא וקידושי כסף דרבנן והא כלהו ילפינן להו מן התורה בכסף מנא לן גמר קיחה קיחה וכו'. ובלשון הזה השיב, יש לי חבור בענין מנין המצות ויש בו בתחלתו י"ד פרקים בכללות גדולות בענין עיקרי המצות צריך אדם לידע אותם ואחר כך יתברר לו טעות כל מי שמנה המצות חוץ ממני מבעל הלכות גדולות ועד עכשיו. ובאותם פרקים בארתי שאין כל דבר שלמדין אותו בהיקש או בק"ו או בג"ש או במדה מ"ג מדות שהתורה נדרשת בהן דין תורה עד שיאמרו חכמים בפירוש שהוא מן התורה והבאתי על זה ראיות ושם בארתי שאפילו דבר שהוא הלכה למשה מסיני מדברי סופרים קרינן ליה ואין שם דבר שהוא מן התורה אלא דבר שהוא מפורש בתורה כגון שעטנז וכלאים ושבת ועריות או דבר שאמרו חכמים בפירוש שהוא מן התורה והן כמו שלשה וארבעה דברים בלבד ובאותו הספר בארתי הכל. וכאן יש לשאול בודאי ולומר לי הבעילה ודאי מן התורה שהרי לא למדוה (שם ט ב) במדה משלש עשרה מדות אלא ובעלה מלמד שנקנית בביאה אלא הכסף והשטר בהקש למדו אותם למה אמרת שהשטר מן התורה והכסף מדבריהם. והתשובה על זה שודאי כך הייתי אומר שהכסף והשטר מדבריהם הואיל ומן

הדין באו לולי הא דאמרינן בהדיא (שם) בענין נערה המאורסה בסקילה היכי משכחת לה, פי' מדקאמר קרא נערה המאורסה בתולה שמע מינה ודאי שיש מאורסה מן התורה בלא ביאה וכמה שקלו וטרו וסוף המימרא אמר רב נחמן בר יצחק משכחת לה כגון שקדשה בשטר הואיל וגומר ומוציא גומר ומכניס. שמע מינה שלדברי הכל השטר גומר ומכניס ועל זה סמכתי ופסקתי שהשטר מן התורה. אלו דברי הרב. ויוצא מדבריו שמתקדשת בכסף אינה בסקילה שאין גומר בה אלא שטר וראוי לומר לדעתו שקדושי שטר תופסין בה. ובתחלה יש לפרש השטה הזו והיא פשוטה וברורה. דקא אמרינן בביאה מנא לן אמר ר' אבהו א"ר יוחנן בעולת בעל מלמד שנעשת לבעל ע"י בעילה א"ל ר' זירא לרבי אבהו כעורה זו ששנה רבי ובעלה מלמד שנקנית בביאה אי מהתם הוה אמינא עד דקדיש והדר בעיל קמ"ל. כלומר כיון דכתיב כי יקח איש אשה ובעלה ואין קיחה אלא בכסף אילו לא נאמר פסוק אחר ללמוד ממנו קדושי ביאה הייתי אומר דהכי קאמר רחמנא כי יקח איש אשה בכסף ובעלה ובפחות משתייהן אינה נקנית לפיכך הוצרך לנו בעולת בעל ללמד על הביאה בפני עצמה שהיא קונה וללמדנו אף קידושי כסף מעתה דכי יקח איש אשה או בעלה קאמר רחמנא.

12) רמב"ם – הלי' שחיטה (ה:ג)

אע"פ שכולן הלכה למשה מסיני הן, הואיל ואין לך בפירוש בתורה אלא דרוסה החמירו בה, וכל ספק שיסתפק בדרוסה אסור, ושאר שבעה מיני טרפות יש בהן ספקין מותרים כמו שיתבאר.

13) שם – הלי' טומאת מת (ה:ה)

כלים שנטמאו במת בין במגע בין באהל הרי הן לנוגע בהן כנוגע במת עצמו, מה המת מטמא הנוגע בו בין אדם בין כלים טומאת שבעה אף כלים שנטמאו במת הם והכלים או האדם שיגע בהן טמאין טומאת שבעה, שנאמר בחלל חרב או במת, מפי השמועה למדו שהחרב כמת והוא הדין לשאר כלים, בין כלי מתכות בין כלי שטף ובגדים, הרי הוא אומר כל הורג נפש וכל נוגע בחלל וכי תעלה על דעתך שזה ירה חץ והרג או זרק אבן והרג נטמא שבעת ימים, אלא הורג נפש בחרב וכיוצא בה שנטמא בנגיעתו בכלי שהרג בו שהרי נגע הכלי במת, ומנין שאף הכלים הנוגעים באדם שנגע שטמאים טומאת שבעה שהרי הוא אומר וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם, הא למדת שכל אדם הטמא טומאת שבעה מטמא בגדים טומאת שבעה. [/השגת הראב"ד/ והוא הדין לשאר כלים וכו'. א"א אנו אין לנו אלא בחרב או בחבורין בשאר כלים וכל המקראות אינן אלא בחבורין.]

14) שם – הלי' אבל (ב:א)

אלו שאדם חייב להתאבל עליהן דין תורה, אמו ואביו בנו ובתו ואחיו ואחותו מאביו, ומדבריהם שיתאבל האיש על אשתו הנשואה, וכן האשה על בעלה, ומתאבל על אחיו ועל אחותו שהן מאמו.

15) שם – הלי' אישות (י:א)

הארוסה אסורה לבעלה מדברי סופרים כל זמן שהיא בבית אביה, והבא על ארוסתו בבית חמיו מכין אותו מכת מרדות, ואפילו אם קידשה בביאה אסור לו לבוא עליה ביאה שנייה בבית אביה עד שיביא אותה לתוך ביתו ויתיחד עמה ויפרישנה לו, וייחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה והוא הנקרא נישואין בכל מקום, והבא על ארוסתו לשם נישואין אחר שקידשה משיערה בה קנאה ונעשית נשואה והרי היא אשתו לכל דבר.

16) שם – הלי' שוטה (ב:ח)

כל איש שבא ביאה אסורה מימיו אחר שהגדיל אין המים המאררים בודקין את אשתו, ואפילו בא על ארוסתו בבית חמיו שאסורה מדברי סופרים אין המים בודקין את אשתו שנ' (במדבר ה' ל"א) ונקה האיש מעון והאשה היא תשא את עונה, בזמן שהאיש מנוקה מעון האשה נושאה את עונה. [/השגת הראב"ד/ אפילו בא על ארוסתו בבית חמיו שאסורה מדברי סופרים אין המים בודקין את אשתו. א"א הא דלא כהלכתא משמע דריש ארוסה ושומרת יבם.]